

DISSERTATIO ACADEMICA,
TRACTATUM PACIS CARDISENSIS, SECUNDUM
EXEMPLUM MANU SCRIPTUM RUSSICUM IN
BIBLIOTHECA AURAIICA SERVATUM, CUM
VERSIONE LATINA ET ANIMADVER-
SIONIBUS EXHIBENS.

—
CUIUS PARTEM PRIMAM,
VENIA AMPLISS. FACULT. PHILOS.
PUBLICO EXAMINE MODESTE SUBJICIUNT
ERICUS GUSTAVUS EHRSTRÖM,
Phil. Mag., Linguz Russ. Translator,

ET

GABRIEL WALLENIUS,
Stipendiarius Publicus,
Ostrobotnienses.

In Auditorio Theolog. die XIX Junii MDCCCXVI.

h. a. m. s.

—
ABOÆ, TYPIS FRENCKELLIORUM.

Proœmium.

Qui Historiæ, temporum hominumque testi, vetustatis nuntiæ, operam & studium felici cum successu navabit, illi necesse est non tantum in novis, sed magis etiam in veteribus scriptis assidue versari, monumentaque rerum gestarum diligenter evolvere. Verum enim vero non unius est hominis omnia, quæ in antiquitate temporum abscondita esse possint detegere, nec quæ detexerit comprobare, sed opera multorum & comparatione annalium monumentorumque plurium veritas & indagatur & confirmatur. Primum igitur in collectionibus ad Historiam spectantibus locum monumenta antiquitatis tenent. Quæ inter fere eminent scripta veterum manu exarata, cum non solum rerum gestarum expositionem contineant, verum etiam forma idiomatis quo sunt concinnata, ipsaque scribendi ratione materiam suppeditent uberrimam historiæ ævi sui tam litterariæ quam moralis condendæ.

Bibliotheca Academiæ Aboënsis, quamvis tot, tantique pretii rerum veterum collectionibus gloriari non possit, quot quibusque aliæ plures, quæ vel annis vel opibus multo magis valent, nonnulla tamen possidet antiquitatis monumenta, ad historiam præteritorum temporum illustrandam non parum utilia; inter quæ Codices manu scripti locum tenent haud infimum *a*).

Historia patriæ, cum præ aliarum gentium historia excoli debeat, maxime habenda, maximaque cura perscrutanda sunt ea antiquitatis monumenta, quæ ad illam illustrandam valent. Nec nostrates ulla, quæ ad expositionem fatorum patriæ servire possent, non explorarunt, nec quæ in monumentis digna visa essent memoriæ litteris non consignarunt, sed multi, iique eruditione præclari viri omni nisu in id incubuerunt, ut historiographis patriæ futuris materiam præberent. Ad unum tamen historiæ fontem via huc usque fuit inaccessa, & ob nostratum in lingua Slavonica Russicaque ignorantiam; & ob minorem cum Russia Finlandiæ familiaritatem, quamdiu uni eidemque Principi incolæ harum subjecti non fuerunt

ter-

a) Descriptio monumentorum, quæ Bibliothecæ Aboënsi servanda donata sunt, in *Historia Bibliothecæ R. Academiæ Aboënsis*, Auctore H. G. PORTHAN legi potest.

terrarum. Dubitare quidem non possumus, quin annales Russicæ multum quoque de Finlandia nostra contineant; sæpissime enim ob vicinitatem res majoribus nostris cum Russis erant. Nunc vero, patente nobis jam & ad linguam & ad scripta Russiæ aditu, spe lætamur, fore, ut in historia gentium septentrionalium, præsertim patriæ nostræ, multa olim detegantur, quæ in tenebris huc usque latuerunt *b*).

Servantur vero in Bibliotheca, quam possidet Athenæum Aboense, documenta historica nonnulla manu scripta, idioma partim Slavonico, partim Russico concinnata *c*), quorum plurima de re-

A 2

bus

-
- b*) Promisit benignissime Imperii Russici Cancellarius &c. &c., Illustrissimus Comes NICOLAUS RUMÄNTZOF, scientiarum Fautor & Amicus liberalis, se monumentorum omnium collectione historicorum, quæ litteris impressa sunt, Bibliothecam Aboënsis ornaturum; quæ collectio, ubi advenerit, opes præbebit uberrimas antiquitatum septentrionalium scrutatoribus.
- c*) Catalogus horum manuscriptorum, quæ Consiliarius quondam Dicasterii Aboënsis S. M. LINDHEIM secum e Russia, ubi captivitate detentus fuerat, attulit, in Libro supra laudato Cel. PORTHAN, pag. 194 — 199 legi potest. Continentur manuscripta hæc omnia codicibus tribus, quorum duo in folio, unum in quarto.

bus gestis Russicis agunt, de Finlandia autem non memorant, nisi unum, Tractatum pacis Cardisensis inter Russiam & Sveciam die 21 Junii 1661 constitutæ, continens. d).

Spe-

d) Non est ut manuscripta hæc omnia enumerem & describam; legatur descriptio Cel. PORTHAN, loc. cit. quæ, quamvis ad partem manca & imperfecta ob ignorantiam Slavonicæ & Russicæ linguæ, notionem tamen quandam eorum suppeditare valet. — Errorem tamen aliquem graviolem silentio præterire non decet. Credidisse nimirum videtur ipse LINDHEIM inter manuscripta, a se collecta, duo fragmenta ad illud genus Documentorum historicorum pertinere, quod appellatur *Степенная книга* (*Stepennaja kniga* i. e. *Liber gradualis*, quæ denominatio originem ducit a nomine *Спелень*, *gradus*, a CYPRIANO & MACARIO Metropolitibus Auctoribus operis de sectionibus seu partibus voluminum usurpato). Hoc etiam in Dissertatione JOH. HELSINGII de *Originibus priscae gentis Varagorum* Aboæ 1734, Præsidi Cel. ALG. SCARIN edita, testatum legitur, quocum consentiunt Cel. PORTHAN Lib. cit. pag. 135 & 196 atque Cel. A. L. SCHLÖZER (*Неспоръ. Рускія лѣтописи переведенныя и объясненныя А. Л. Шлецеромъ, ЧII, съ Нѣм. перев. Д. Языковъ*, pag. рлз). Quam rem cum cognovisset supra laudatus Illustrissimus Comes RUMÄNTZOF, rerum veterum peritissimus, Libri *Степенная книга* exemplum typis impressum huc misit, eo consilio, ut ejusdem cum manuscripto in Bibliotheca nostra servato institueretur comparatio, omnesque lectiones variantes accurate notarentur. Hujus collationis provincia Consiliario Col-

Specimen pro venia Historiam Litteraturam-
que Russicam docendi, cum jam sinus edituri,
a-

legii C. MERLIN & mihi demandata fuit, quam primum autem Librum *Специальная книга* manuscripto conferrem, aliud omnino esse opus inveni, earundem quamvis rerum expositionem, tamen alio modo confectam, & interdum chronologia etiam differentem, continens. Descriptiunculam igitur qualemcunque manuscriptorum horum omnium, praesertim autem illius, de quo erat quaestio, concinnavi, Senatuique Academico tradidi, qui eam Comiti RUMÄNTZOF misit. Hic autem, ut rem cognoverat, manuscriptum ipsum sibi mittendum curavit, neque cujus idem invenerit pretii mihimet adhuc innuit. — Videtur Nob. LINDHEIM ipse aut non cognosse, aut memoriae non prodidisse, manuscriptum, quod a Cel. PORTHAN Lib. cit. pag. 133 *Letopisek*, pag. 196 *Kniga --- Letopisek* (i. e. *annales*, s. *annalium Liber*) & in Diss. cit. J. HELSINGII *Poviest Vremianich* (*Povest Vremänich* sc. *Let*, i. e. *Chronicon*) vocatur, exemplum revera esse Chronicorum Nestorianorum. Celmus igitur SCHLÖZER Celmum SCARIN & praecipue Nobimum VON DALIN hujus rei ignorantiae vel potius malevolentiae accusat, eosque nomen Auctoris annalium (Nestoris) *ridiculose abripuisse & oppressisse, annalesque ipsas Povest Vremänich tantum maligne nominasse*, dicit (v. *Несторъ --- Шлецеромъ* pag. рли); quod tamen non malevolentia Celmi SCARIN & Nobimi DALIN sed ignorantia litterarum Slavonicarum factum quisque videt. — Dolemus de cetero & nos cum Cel. PORTHAN scripta a Nob. LINDHEIM collecta, antequam Bibliothecae servanda concederentur, tam negligenter habita, maleque multata fuisse,

aptissimum nobis visum fuit, quæ in annalibus veteribus Russicis memorabilia & nostra ex opinione adhuc non satis explicata occurrunt afferre, simulque quæ ad ea animadvertenda duximus lecturis recensenda modeste proponere. Hoc tamen ex optato exsequi impossibile nobis fuit, ob inopiam scriptorum Russicorum, quæ consulere fuisset necesse ariam. Speramus autem, quando Bibliotheca Universitatis nostræ collectionem scriptorum Russicorum argumenti historici, quam benignissime promisit litterarum Fautor, Illustriissimus Comes NICOLAUS RUMANTZOF, acceperit, nec nobis de fore occasionem studia in historiam patriæ pro viribus conferendi. Interea vero, & donec ex optato operam collocare, licuerit, non alienum credidimus monumenta Russica manu scripta in Bibliotheca Aboënsi servata, præsertimque ea, quæ antea non fuere impressa, vel quæ testimonia rerum majoris momenti perhibent, ut poterimus recensere. Primum inter hæc nobis sese offert Instrumentum, de quo jam memoravimus, pacis Cardisensis, quod quamvis antiquitatum studiosis haud copiosam præbeat materiem, dignum tamen videtur, quod in publicam edatur. Nam ante

PE-

ut pars penitus perierit, pars lacerata discerptaque fuerit, quam ob rem sæpe difficile, sæpe impossibile est dictum, ad quodnam opus pertineat manuscriptorum quodvis.

PETRUM I apud Russos non fuit in usu acta & documenta publica typis evulgare, quam ob rem Documentum, quo pax hæcce signata fuerit, nec antea Russice impressum novimus.

Minus necessarium videtur de ipso bello, inter ALEXIUM MICHAELIDEM Tzarum sive Regem Russiæ & CAROLUM GUSTAVUM Sveciæ Regem gesto, multis loqui. Legatur contentionum earum expositio apud ævi illius Scriptores e). Sufficiat commemorasse belli initium factum esse mense Junio anni 1656, postque varia fata & ab utraque parte vexationes inducias initas fuisse, primo ad

e) Vid. PUFFENDORF *de Rebus a Carolo Gustavo Sveciæ Rege gestis*, *Comment.* Lib. II. 41, 75 — 79; Lib. III. 43 — 56; Lib. IV. 37, 50 — 54; Lib. V. 16, 90 — 94, 122. Lib. VI. 79; Lib. VII. 50.; LAGERBRING *Sammandrag af Svea Rikes Historia*, Fjerde Dels. Förta Afd. pag. 6 — 9. Andra Afd. pag. 4 — 7.; LOENBOM *Historiska märkvärdigheter* Del. III. pag. 132 sqq. Conferantur etiam Scriptores Russici, quorum autem opera nobis non adsunt; nominare tamen liceat, quos de bello ante pacem Carilensem gesto, ipsi antea legimus: ШИЛКОВ Ядро Россійской Исторіи, versionemque Germanicam a MÜLLER confectam; *hern der Russischen Geschichte*; LOMONOSOF (ni fallit memoria) Россійской лѣтописецъ & opus Новое Ядро Россійской Исторіи, Cfr. quoque si placet: LEVESQUE *Histoire de Russie* & LE CLERC *Histoire de la Russie Ancienne.*

ad flumen Plusam mense Aprilis a. 1658, deinde in loco Walliesar inter Narvam & Wask-Narvam die 20 Novembris (1 Decembris) ejusdem anni, easque in tres annos a die 20 Decembris a. 1658 ad eundem diem a. 1661 pactas, & a Legatis utrinque jurejurando firmatas, his conditionibus, ut Russi omnia, quæ occupaverant loca per induciarum tempus tenerent. Rege denique Svecorum CAROLO GUSTAVO jam mortuo, locus Cardis in finibus Districtus Esthoniæ & Dorpatensis, ubi de pace ageretur, aptus visus est, conveneruntque ibi Legati Russorum & Svecorum die 23 Martii 1661, pacemque die 21 Junii ejusdem anni reconciliarunt f).

Apographum Tractatus hujusce pacis, quod in Bibliotheca Aurica manu scriptum servatur, quomodo in manus Nob. LINDHEIM pervenerit nescimus, verisimile autem nobis videri negare nequimus, illud forsitan inter schedas fuisse personæ cujus-

f) Cfr. PUFFENDORF Lib. VII: 30. LOENBOM *Historiska märkvärdigheter* loc. cit. LAGERBRING Lib. cit. Fjerde Del. Andra Afd. pag. 4. nec non *Evig-Fredsfördragh emellan Sverige och Ryssland, oprättadh uppå Tractatz-orten Kardis den 21 Dagh uthi Junii månadt år 1661. Tryckt i Stockholm hoos Henrich Keyser, Kongl. Booktryckiare år 1662.*

jusdam vel Legati vel Secretarii munere vel alio quodam officio publico in ipsa pacis compositione fungentis. Litterarum in ipso contextu figuræ manu Russica, vel si peregrina, litteris tamen Russicis formandis consueta, pictæ, talem minime produunt hominem, cujus fuisset litterarum tantum formas effingere, sunt enim licentia tanta formatae, ut stilo hominis scriptæ videantur, qui, nisi primas lineas pacis dialecto Russico duxerit, vel eas forsan in Germanicam linguam verterit, graviore tamen quodam quam litterarum pingendarum munere functus fuerit; unde etiam factum est ut lectu sint perdifficiles. Notandum quoque est titulos omnes, tam Tzari Russici, quam Regis Sveciæ esse vel omissos, vel per notas & compendia scriptos, nec non in contextu scripturæ compendia more Slayonorum ubique occurrere. Articulis V primis & XVIto interpretatio Germanica e regione adjecta conspicitur; reliquis pariter vertendis spatium relictum est g). — Occurrit in eodem codice

B

dice

g) Pretium monumenti nostri vel exinde cernere liceat, quod Dux Generalis, Operum Architecturæ Militaris Præfectus supremus, ad Aulam Sveciæ h. t. Legatus &c., Perillustis Liber Baro J. P. VAN SUCHTELEN, vir rerum veterum peritissimus, exemplar hujus documenti Bibliothecæ suæ scribendum, cum Abore esset, curavit.

dice, quo instrumentum nostrum continetur, apographum Tractatus Plusisensis, pro confirmanda & explicanda pace Cardisensi a. 1662 die 12 Octobris inter utrumque regnum initi, eodem modo ac quod loquimur documentum, similique si non eadem manu scriptum.

Expositis jam his, quæ proœmio dicenda nobis videbantur, ad ipsum Exemplum Tractatus exhibendum aggredimur. Cui quidem versionem latinam adjicere, animadversionesque, ubi necessariae videantur, qualescunque pro viribus nostris juvenilibus afferre instituimus. Qua in re conanda non eruditione vel facultate nostra, sed benevolentia eorum confidimus, qui scientiarum Alumnos ad vires etiam tenuiores periclitandas exhortari amant.

Instrumentum Pacis Cardisensis, manu
scriptum in Bibliotheca Universitatis
Auricæ servatum.

I.

A h). ПЕРБОЕ i) ВСЕМЪ l) I. k) Primum sit ab
.B 2 cb

h) Tam litterarum figuræ, quam numerorum notæ, hoc in instrumento occurrentes, ad Alphabetum Cyrillianum Slavonicum pertinent. Litterarum enim & numerorum figuræ, quæ hodie in usu sunt in Russia, regnante PETRO I adhiberi cœptæ sunt. Notandum quoque est non litteras vere Slavonicas a Cyrillo inventas, sed antiquas Græcas ad numeros notandos receptas fuisse, excepto tantummodo ѡ, numerum 900 significante. Conferantur, si placet, *Rysk Språklära för Begynnare* nobis & C. G. OTTELIN Auctoriibus, pag. 6 & 94, nec non Diss. *Öfversigt af Ryska Språkets Bildning*, Præs. Cel. J. H. AVELLAN a nobis edita, pag. 32.

i) Pro ПЕРБОЕ. Orthographia antiqua Slavonica litteris nonnullis ab hodierna illa differt; Orthographia autem nec non ipsa dialectus hoc in apographo occurrens, medium tenet inter Slavonicam & Russicam. Mirandum de cetero non est Scriptores hujus instrumenti in Orthographiæ quin immo Etymologiæ regulas interdum peccasse, nam Acta publica tunc temporis rarius mandata fuere litteris, hominesque laici iis signandis non semper con-

sueti. Observandum tamen est temporibus Tzari ALEXII MICHAÏLIDIS Уложение sive Codicem Legum editum & Grammaticam Slavonicæ lingue emendatam fuisse, multosque peregrinos homines in Russiam pervenisse, per quos multi deinde libri argumenti varii in linguam Russicam vertebantur. Neque a re alienum videtur nomina hic afferre eorum, qui jussu Tzari in Codicem Legum conscribendum operam collocarunt: Bojares (Nobiles summos, vid. ZABLOFSKI Спанистическое описание Россійской Имперіи ч. III. pag. 15.) *Nikita Ivanovitsch ODOJEFSKI*, Dux *Semen Vasilivitsch PROSOROFSKI*, Dux Okolnitschi (cum Patre Patrato Romanorum) haud incommode comparandus) *Feodor Feodorovitsch VOLKONSKI*, nec non Diaki (Secretarii) *Gavrila LEONTIJEV* & *Feodor GRUPOJEDOF*. Codex vero nominatus a. 1649 in folio typis vulgabatur ita inscriptus: Уложение, по которому судъ и права во всякихъ дѣлахъ въ Россійскомъ Государствѣ производяся. Vid. *СОРКОВ* Опытъ Россійской Библиографіи ч. I. pag. 72, 254; ВЪ Крашкое Руководство къ Россійской Словенности ра. 142, 143. DE CL. с. *Histoire de la Russie ancienne* Tom. III. pag. 85 sqq. — Præterea ad instrumenti nostri Orthographiam quod attinet, monitum adhuc volumus pro certo dici non posse utrum Russica an peregrina manu litteris mandatum fuerit. Cfr. not. y).

- k) Nec Tituli Monarchæ cujusque paciscentis, nec nomina Legatorum hic afferuntur, sit vero initium a primo ipsius Tractatus articulo. Legati Tzarei in instrumento Svecano nominantur: Bojarin (vid. supr. not. i) & Nam-snik (Gubernator) Tverensis Dux *Ivan Semenovitsch PROSOROFSKY* (filius forsân Ducis illius *Semen PROSOROFSKY*, qui inter editores Codicis Legum in nota præced. i) no-

сьсорамъ *m)* и [и *n)*] utraque parte pacificatio,
непріяшельству *o)* и не- amnestia & oblivio о-
ДУЖЬ-

minatus est), Stolnik (vide infra) & Namestnik Räsensis
(?) Dux *Ivan Petrovitz BORÄTINSKOY*, Stolnik & Name-
stnik Jelatomensis *Ivan Afonasevitz* (Afanasievits h)
PRONISLEFF atque *Uiki Garasin* (Gerasim?) DOCTEROW
(*Doktoroff*) & *Jeffin* (Jelrem?) JURJEVA (*Jurjef?*). Le-
gati Regii fuere: Consiliarius Regius Regniue Sveciæ,
Gubernator Revaliæ & Esthlandiæ, &c. Liber Baro *Be-
nedictus HORN*, Consiliarius Aulicus & Militaris, &c. Li-
ber Baro *Gustavus Caroli BANER*, nec non Consiliarius
Regius Assistentiæ (Assistentz-Råd) & ad Statum Estho-
niam Secretarius, &c. *Andreas WALLWIJK*. — *Stolnik*,
Solniki nominabantur apud Tzaros Russiæ priscos Aulici
dignitate eximia, quibus præcipua erat cura de mensa ex-
stituenda, unde etiam denominationem *Спольшникъ* a
Спольш, *mensa*, duxerunt. Lances catinosque ad Aulicis
interioris dignitatis exceperunt & in triclinium Tzareum
attulerunt. Eorum quoque fuit se in consuetudinem dare
Legatorum ad Tzarum missorum, ne tædio hi caperentur.
Vid. *Силковъ Kern der Russischen Geschichte*. Legi de
hac re *Вѣстникъ Европы* non autem memoriæ succurrit
cuius anni aut nomen. Cir. etiam *LOENBOM Historiska
märkvärdigheter* III Del. pag. 152 sqq.

- l)* Slavonice pro *всѣмъ*.
m) Pro *ссорамъ* sive *сьсорамъ*.
n) Secundum hoc *и* per errorem scriptum putamus.
o) Pro *непріяшельству*.

друзьбѣ *p)* и воинѣ *q)*, *mnium dissensionum, o-*
 чино до нынѣшняго вре- *mnis odii & discordiæ,*
 мя *r)* и дни воиньмъ ме- *contentionumque omni-*
 чель или иными какими *um, ad hoc tempus &*
 нибуди *s)* недружьбами *diem usque, vel gladio ho-*
 межъ нихъ обоихъ вели- *stili, vel alio quodam*
 кихъ государствъ и зе- *inimicitiarum genere in-*
 мель и городовъ и вся- *ter utrumque magnum*
 кого *t)* чину *u)* людей *regnum, provincias, ur-*
 здѣлано и учинено, по- *bes & cujusvis conditio-*
 миревымъ и ошговори- *nis homines v)* *habita-*
 вьмъ

- p)* Pro недружьбѣ. Littera *ъ* pro *z* & *præsertim* *ъ* pro *z* hoc in instrumento sæpissime occurrit.
- q)* Pro воинѣ. И pro *й* sæpe adhibitum videtur.
- r)* Pro времени.
- s)* Slav. pro нибудь; и enim apud Slavonos sæpe erat terminatio eadem ac hodierna *ъ*.
- t)* Sl. pro всякаго.
- u)* Pro чина. Genitivus per *y* hodie in dialecto tantum vulgari exprimitur.
- v)* In instrnmento hujus pacis Svecano, quocum consentit versio Germanica in apographo nostro occurrens, legitur: *emillan den firdom Stormächtigte Höghborne Furstén och*

вымъ забвеннымъ были *rum, ita ut nec ab utrocun-*
 съ х) объ споры, и *que Magno Domino, nec*
 впреть у) шому всему ошъ *a Magnorum Dominorum*
 нихъ обоихъ великихъ *subditis unquam posthac*
 Государей, и ихъ обоихъ *in memoriam revocentur*
 великихъ Государей на- *aut earum vindicta pe-*
 сльдьниковъ и пошомъ *tatur. E contrario au-*
 будущиыхъ з) великихъ Го- *tem perpetua & aeterna*
 сударей подданныхъ ихъ *ra, immutabilis & sine*
 не воспоменовенно и *cera amicitia, bona fi-*
 немспишенно были съ *des, familiaritas & con-*
 объ споры вѣчно, *cordia, mediatrice pace*
 и иначе: вшо аа) мѣсно *hac aeterna, inter utrius-*
вне-

Herren, Herr CARL GUSTAFF medh Gudz nåde . . .
Hans Kongl. May:tt och Chronan Sverige, och den Store
Herre Tzar och Storfurste ALEXEI MICHAILOVITZ . . .
Hans Tzar, May:tt och det Ryske Rijket, samrt bägge
dheras Store Herskaper, Länder, Städer och allehande
Conditions folck &c.

х) Про съ.

у) Errores orthographici, hoc in instrumento frequentes, scri-
 ptorem peregrinum fere produnt; впреть quoque hoc
 loco pro впреть Germanicum illum fuisse indicare videtur.

з) Будущиыхъ.

аа) Про въ шю.

впередь по сему вѣковѣчному крепкому миру межъ нихъ обоихъ великихъ Государей наслѣдниковъ и впередь будущихъ великихъ Государей нихъ обоихъ великихъ государствъ и земель и городовъ и подданныхъ всякого чину людей усшавлену и восшавлено быши вѣковѣчному крепкому миру поспоявной и прямой дружбѣ, и добро вѣрности і сс) союзу и покою и шизинѣ dd) навѣ

que Magni Domini Successores futurosque Magnos Dominos bb) & utrumque magnum regnum provincias, urbes & jusvis conditionis homines ea ratione erit, ut post hanc pacis aeternae reconciliationem alter alterius commodum optet, & emolumentum adju-

км

bb) In instrumento Svecano legitur: *emilan* - - - *Hans Kongl. May:tt* - - - och *Hans Tzar May:tt* och deras bägge *Store Herrars Successorer* och *tillkommande Stormechtigste Herrar* och *Könungar i Sverige*, och *dhe Store Herrar Tzarer* och *Storförstar i Ryslandh* &c.

сс) Pro п.

dd) Тишинѣ.

жи нерушиму *ee*) воз- vet, alterique alter omni-
держано быши, такимъ modo recte faciat.
обычаемъ, чшо ошъ ны-
нѣшняго вѣковѣчнаго
мирного договора на обѣ
споронъ *ff*) другъ дру-
гу во всякихъ мѣрахъ вся-
кого добра, хошеши и
лучшего *gg*) искаши и
во всемъ правда чиниши

II.

hh) Также договорено и Pactum quoque & con-
укреплено еспъ чшо --- *ii*) stitutum est denomina-
нихъ обоихъ великихъ Го- tiones & titulos utriusque
сударей имянованья *kk*) Magni Domini in Docu-
С и

ee) Нерушиму.

ff) Споронъ.

gg) Лучшего vel лучшего.

hh) Numerus Articuli hic non fuit allatus.

ii) Signa in Manuscripto occurrunt, quæ interpretari im-
possibile mihi sane est. Vocabulo tamen nullo carere
videtur locus iste.

и пишла писали на объ mentis publicis aliisque
спороны въихъ обоихъ litteris, pro dignitate &
великихъ Государей гра- honore utriuscunque, si-
мошахъ і всякихъ пи- ne diminutione ulla, ab
смахъ, по ихъ обоихъ utraque parte scribendos
великихъ Государей до- esse, quemadmodum Ma-
споинсиву и чесши, какъ gnus Dominus. uterque
они обои великие Госу- ipse sese scribit. Et si
дари сами себя опи- quid in futurum largitu-
суюшь безо всякого ума- rus sit Deus terrarum
ленья II) а что имъ од- aut urbium uni vel al-
ному или другому вели- teri Magno Domino, bel-
кому Государю вземляхъ lo partum, in potestate
и городахъ впрядь Богъ erit Magnorum Domino-
поручишь ошь ихъ непри- rum utriusque titulum
япелей и шемъ оны III) ejus (sc. occupata regionis
обои высокіе III) вели- vel urbis) sine ulla dimi-
кые

k) Pro Имянованія.

II) Pro умаленія.

III) Sl. pro оны.

III) In Manuscripto высокіе primum scriptum fuisse videtur, quod etiam vocabulo præcedenti оны respondet, est autem littera e manu recentiore adscripta, eam forsitan ob causam, quod великіе in plena Adjectivi forma sequitur. Conferatur *Rysk Språklära för Begynnare* §. 128, N:o 2, pag. 164.

кие Государи могутъ писашись также безъ всякого умаленья, а шемъ новымъ шишмамъ одному или другому великому Государю кпричипанию и къ прошивности не быши. Такъ же Ц. В. бо стороны порубежнымъ Бояромъ pp) и Воеводамъ и приказнымъ и всякого чину и достоинства людемъ, а Королевского ss) nutione sibi addere; eju-
modi tamen novi tituli non erunt alterutri Ma-
gno Domino præjudicio vel detrimento. Simili-
que modo Bojari qq), Vojevoda^{rr}), Præfecti, om-
nisque ordinis & digni-
tatis homines a parte Sac.
Tzareæ Majestatis, & Du-
ces Generales, Gubernatores, Præfecti, omnis-
que ordinis & dignitatis

С 2

вем-

oo) Царскаго Величества.

pp) Боярамъ.

qq) Vid. not. i).

rr) Præfecti militares.

ss) Explicanda hoc loco videtur denominationis Царь (Tzar) а Король (Korol) distinctio. Ambo quidem vocabula Regem significant. eo tamen modo, ut Царь major habeatur quam Король. Denominatio Царь unde originem ducat perquam difficile jam est dictu. Crediderunt nonnulli denominationem hancce a nomine Cesar ortam esse, quod quidem Russi hodie modo Germanorum Цесарь pronuntiant. Inepta tamen hæc opinio est

Величества стороны, Ge- homines a parte Sac. Ре-
ромъ

habenda, imprimis cum ab antiquitatum peritis testatum sit, Romanos eodem fere modo *Cæsar* pronuntiasse, ac apud Græcos nomen *Καῖσαρ* audiebat. (Cfr. e. gr. I. J. G. SCHELLERS *Sammandrag af Latiniska Språkläron, öfvers. af P. A. WALLMARK*, Stockb. 1805, pag. 4.) Alii radicem nominis Царь in lingua genti euidam Asiaticæ vel Schythicæ vernacula detectam autumarunt, quæ quidem opinio, quamvis incerta, veri similitudine tamen non caret (cfr. CHILKOF *Kern der Russischen Geschichte* nec non GANANDER *Mythologia Fennica Artic. Saaris*, pag. 23). Occurrit vocabulum Царь in antiquissimis jam Linguae Slavonicæ monumentis, fuitque primo de Regibus priscarum gentium, de Cæsaribus Constantinopolitans (unde etiam Constantinopolis, Slavonice Царьградъ, i. e. *Cæsarea Urbs*, vel potius *Urbs Regina* nominatur), imo de Deo usuratum; e. gr. Царь Давидъ *Rex David*, Царь Македонскій *Rex Macedonia*, Царь Θεοδοσίη *Cæsar Theodosius*, Царь Царей *Rex Regum*. Monarchæ denique Russiæ post JOHANNEM BASILIDEM II titulo Царь nominari voluerunt. — Vocabulum Король recentius est, originis quoque incertæ (crediderunt nonnulli a nomine *Carolus*). Dignitatis minoris habetur quam Царь & de Monarchis regnorum recentiorum Europæ occidentalis obvenit, e. gr. Король Шведскій *Rex Suecicæ*, Король Англицкій *Rex Angliæ*. In genere dicendi sublimiore, ubi vel de Imperatore Russiæ, vel de Monarcha generatim fit mentio, vocabulo Царь uti licet, de Regibus autem aliarum gentium Король dicendum est. — Reges quoque in chartis lusoriis adhibiti Король dicuntur.

нераломъ и Губернашоромъ и Коменданшомъ *iii*) и всякого чину, и досшюинспва лодемъ, по указу и повелънию ихъ обоихъ великихъ Государей своихъ ихъ обоихъ великихъ Государей имянованя и шишлы во всякихъ писмахъ писани по ихъ обоихъ великихъ Государей досшюинспвно (*досшюинспву*) и чеспн безо всякого умаленья. А кошо-рые люди обоихъ вели-

giae Majestatis tt), jussu ac mandato Magni Domini sui titulos amborum Magnorum Dominorum pro dignitate & honore cujusvis, sine ulla diminutione, in omnibus litteris adhibebunt. Qui autem Magnorum Dominorum titulos majores, quales revera sint, ignorant, minores titulos, ut in articulo primo allati sunt (*vv*) in omnibus chartis & litteris

КИХЪ

tt) In documento Svecano, nec non in versione Germanica monumento nostro adjecta, Rex Sveciae prior nominatus occurrit.

iii) Коменданшамъ.

vv) Affertur tamen, ut ipse videat Lector, in Articulo hujus instrumenti primo titularum nullus. In Documento Svecano titulus Tzareus major ita allatus legitur: *Den af Gudz nådhe Store Herre Tzar och Storfurste ALEXEI MICHAILOVITZ öfver alt Store, Mindre och Hvijs-Rysslandh, Samodørsetz (Autocrator) til Muskov, Kijoff, Wladimer, Nougorodt, Tzar til Kasan. Tzar til Astrakan, Tzar til Siberien, Herre till Pleskov, Storfur-*

кихъ Государей большіе
 шьшылы не подлин[у(?)]ве
 вѣдающъ, и шель вли-
 сшехъ своихъ і во вся-
 кихъ писмахъ ихъ обо-
 ихъ великихъ Государей
 именованныя шьшылы пи-
 сани на корошкихъ
 шьшылахъ во всемъ по
 шому какъ написано въ-

scribent. Et ubi Sac.
 Tzareæ Majestati, aut
 Sac. Regie Majestati sint
 vel Legationes mittendæ
 vel aliæ res cum aliis
 Dominis sive Regnis fi-
 nitimis xx) agendæ, &
 ше

ste til Littoven och Smolenskov, Tver, Volinien, Podolien, Jugorien, Permsch, Viatsk, Bulgarien och andre, Herre och Storfurste till Nougården i dhe nedrige Länder (Нижній Новгородъ s. Новгородъ низовскихъ земель) Tzernigoff, Kesan, Polorsen, Kosioff, Jerosiav, Bieiosor, Udorien, Obdorien, Condinten, Vitepsk, Mstislavien och hele Norre sijdones Påhjudare, och Herre till Iverski Land, Cartalinski och Grusinski, Tzarers och Cabardniski landz, Tzerkasers och Gorski Furstars, samt många andre Herskapers och Landskapers i Öster, Väster och Norr, Fädernes och Förfädernes efterfölliare, een Herre och Obladatel (Regnator). Titulusque Tzareus minor in Articulo hujus Tractatus primo ita afferitur: Den store Herre Tzar och Storfurste ALEXEI MI-CHAILOVITZ öfver alt Store, Mindre och Hvijt-Rysslandh Samadersetz, samt många andre Herskapers och Landskapers i Öster, Väster och Norr, Fädernes och Förfädernes efterfölliare och Storfurstendöme Littoven een Herre och Obladatel.

xx) In documento Svecano legitur: *Andre Christelige Herrar och Herskaper.*